

“Vaig procurar que la foscor franquista no ensorrés la meua vida”

Montserrat Carulla (Barcelona, 1930), premi Gaudí d'honor, és una de les actrius més prestigioses i estimades del teatre català.

Montserrat Carulla publica el llibre ‘El record és un pont al passat’. L’actriu hi recorda els seus anys d’infantesa i joventut, viscuts durant l’època franquista més fosca.

La gran actriu Montserrat Carulla (Barcelona, 1930), que acaba de ser distingida amb el premi Gaudí d’Honor, publica les seves memòries, un volum d’Ara Llibres de poc més de cent cinquanta pàgines que ha titulat *El record és un pont al passat*.

—En comptes d’escriure un text se-
guit, heu preferit de triar les anècdotes
i els episodis de la vostra vida privada
i professional que heu considerat més
rellevants o curiosos, sovint represen-
tatius d’un moment històric precís.

—En part, sí. Més que unes memò-
ries, són un conjunt de records, sensa-
cions, il·lusions. Fragments de la meua
vida.

—Si parléssim literàriament, ens
hauríem de referir a aquests textos
com si fossin històries viscudes o bé
relats.

—Sí, són uns relats en realitat de dife-
rents moments de la meua vida.

—Bo i combinant algunes de les
penúries que vàreu patir i les situa-
cions més dramàtiques i negres que
vàreu poder presenciar, per culpa de

la guerra civil i la repressió de la postguerra, amb les il·lusions i esperances d'una nena que, malgrat tot, aprofita tan com pot les poques coses que li ofereix la vida.

—És que jo he viscut 40 anys foscos del franquisme. I això, en una família econòmicament molt humil, volia dir unes limitacions i unes penúries que només poden saber qui les han viscudes. Van ser anys foscos que va patir la gent senzilla, i també la gent que tenia un familiar, víctima dels excessos del franquisme per tenir una ideologia més propera a la República o a un Estat Ca-

talà, als quals se'ls va castigar molt més. Aquest ambient de foscor, la nena que vaig ser va procurar que no li ensorrés del tot la vida. I m'he quedat més amb els bons records, d'afecte, d'amistat. Van ser tan castigats, els qui van lluitar per la República i es van quedar aquí, que aquesta gent va optar pel silenci. Com deia el meu pare, el silenci dels vençuts és l'únic que ens ha quedat.

—L'escena més dramàtica que recordeu correspon, fet i fet, a la vostra primera actuació a la vida. Us vàreu fer passar, vestida de primera comunió, per filla d'un condemnat a mort que era el fill d'una cosina de la mare.

—Allò va ser dur. Ho veig encara com si em passés ara. Aquell pati de la Model el veig sempre en blanc i negre: les mares de negre, amb les filles vestides de blanc, ensenyant-les als marits, germans o fills, perquè era la manera que —un cop l'any— poguessin trobar-se. La cara d'ell, aquell somriure trist... Jo tinc la sort o la desgràcia de tenir molt bona memòria i recordo molts petits detalls que m'emociono quan hi penso. Segurament que me n'he oblidat de molts, però els que recordo els tinc ben vius.

—Les dues queixes personals de la vostra infantesa és que no us vau sentir prou estimada pels pares i que a casa no hi havia cap llibre per llegir, només un diari.

—Tenia la sensació que els pares, durant un temps, a mi no m'estimaven. La gran, la Rosa, tenia la categoria de ser la gran i imposava als altres dos una mica la seva manera de pensar. Era una noia molt reflexiva que ens estimava molt i fins i tot se sacrificava per nosaltres, però era la que manava. I per un altre cantó hi havia el noi, en Carles, que com que era noi i era el petit, es tenien moltes atencions amb ell. I, clar, jo era la del mig i sempre dic que els del mig no som ningú, perquè els més importants són el gran perquè és el gran i el petit perquè és el petit, mentre que el del mig passa com pot. Potser això també fa que ens espavilem més, que siguem més independents i puguem veure les coses des d'un altre angle. La gent gran, els pares i els oncles, no estan tan pendents de nosaltres. Aquesta és la meua experiència personal. Segurament n'hi ha d'altres, dels del mig, que no pensen com jo.

—I pel que fa als llibres, si ja de ben petita trobàveu a faltar llibres a casa és que us devia agradar molt llegir, no?

—M'agradava molt, sí. Em passava el dia llegint, si podia. Com que no tenia llibres, me'ls deixaven, alguns companys d'escola, alguns veïns... I quan vaig poder, amb els deu cèntims que em donava l'àvia cada setmana, vaig anar-me comprant, pagant a terminis, els llibres que van formar la meua primera biblioteca, curteta, sis o set. Em vaig sentir molt feliç amb aquesta petita biblioteca. Perquè una de les coses que envejava molt eren aquelles famílies que tenien llibres a casa, i un avi o un pare que explicaven als petits què era la literatura, què eren els clàssics, què era la poesia i això a mi ningú no m'ho explicava i sempre me'n sentia òrfena. Per això vaig mirar de reunir els llibres que podia per omplir aquest buit de cultura. I ara ja veieu, en tinc molts, de llibres, i no tots me'ls he pogut llegir.

—No heu volgut escriure un llibre gaire extens, perquè no siguin dels que la gent no llegeix, i potser hi ha anècdotes que us sap greu que no hagin sortit.

—Sí. Hi ha dos records que no m'hi van cabre. Un és el de la senyora Carme, una professora gran que vivia al carrer de Jonqueres, amb una neboda, la senyora Carmela, que feia classes de música. La senyora Carme era una dona represaliada pel franquisme i donava classes a les nenes, en una habitació que feia servir d'aula. Aquells anys d'anar al carrer de Jonqueres, que era una casa tan familiar, tan entranyable, és un dels millors records de la meua vida. La mare m'havia fet anar a estudi a l'Institut de la Mujer de la Baixa de Sant Pere, que abans era l'Institut de la Dona Treballadora i que també acolliria l'Institut del Teatre. Ens en va treure i ens va portar a casa de donya Carme. Els meus pares, per no pagar el suplement de la classe de música, van dir que la música no em feia falta per a res. Com que a mi m'agradava molt, la senyora Carmela em va dir que em podia oferir de franc la classe si m'encarregava de baixar a obrir el portal. És a dir, em pagava les classes de música obrint la porta de l'escala quan les altres nenes trucaven a la porta. També m'ha quedat al tinter la història del

senyor Ramon, el mestre de parvulari Sant Feliu de Codines on vam passar la guerra, un home republicà. Quan van entrar els nacionals, alguns feixistes van fer córrer la veu que al parc que utilitzàvem de pati tocava el culet de les nenes. Les mares de les nenes partidàries del règim van fer dir a les seves filles que ho declarassin. Moltes altres nenes, com jo mateixa, vam dir que no ens l'havia tocat mai. Malgrat això, el van represaliar i no li van deixar fer classe mai més. I després el recordo passejant amb el seu bastó. El saludava, li demanava com estava, i ell em tocava el capet i em deia “molt bé, maca, molt bé”, i continuava passejant sol, molt trist i envellit.

—**Recordeu alguns dels títols d'aquella primera biblioteca?**

—Dos, sobretot, *La piedad peligrosa*, de Stefan Zweig, i *Algo flota sobre el agua* de Lajos Zilahy. Però dels 12 als 16 anys vaig llegir tot el que queia a les meves mans. Tinc una anècdota de Machado que també us explicaré. Els dijous recitava poemes en un programa de Ràdio Barcelona, que triava jo mateixa, en un espai que dirigia mossèn Tàpies. Eren els anys quaranta. En una parada de llibre vell vaig comprar un llibre de poemes d'un autor que no coneixia, Antonio Machado, perquè el vaig fullejar i em van agradar molt els seus versos. I en vaig triar un per recitar a la ràdio. Desconeixia que estava totalment prohibit. I quan vaig acabar de recitar el poema, si sempre la gent de l'estudi em felicitava, els vaig veure amb unes cares molt llargues. Vaig pensar què devia haver fet malament. Em van demanar qui m'havia donat el llibre i em van retreure que no sabés que Antonio Machado no es podia recitar. Si vols recitar Machado, em van dir, recita en Manuel. El vaig llegir i no em va agradar, i no el vaig triar mai. Després ja em van fiscalitzar. Arribava a l'emissora i havia d'ensenyar quin poeta havia triat abans de recitar-lo. De política, no en sabia res.

—**I de la història més recent del país, dels republicans, no en devieu saber res.**

—A casa teníem prohibit parlar de política. El pare havia estat al camp de concentració i quan vam tenir uns anys ens va dir que a casa no es parlava de política. A vegades venia a

L'actriu s'ha revelat com una excel·lent narradora del passat, amb el seu llibre de memòries.

casa un oncle que era molt republicà i esverat, l'oncle Joan de Calaf, casat amb la germana del pare, que feia unes esparidenyes amb sola de pneumàtic i venia a buscar material, i el pare l'havia de tallar quan començava a parlar de polítics, ni que fos per insultar persones del règim. Per cert, tinc una altra anècdota curiosa relacionada amb Calaf i la família de l'oncle Joan. Ja de grandeta, amb 15 anys, com que jo era molt primeta, la meva mare va demanar-li si podia passar uns dies amb la seva família, i hi vaig anar. Un dia vaig agafar un llibre que vaig trobar a casa de l'oncle i vaig comentar als meus cosins, quan van tornar, estic llegint un llibre francès però l'entenc tot. “Mira que sou burros,

els de Barcelona”, van dir-me, “això és català”. Però és que jo no havia vist mai un llibre en català.

—**Parlem del menjar, atès que als 15 anys se us veia decandida. Recordeu el pollastre de Nadal, però no què podia menjar, els dies de cada dia, una família humil com la vostra.**

—La carn, la vaig descobrir pràcticament quan em vaig casar perquè a casa, de tall, menjàvem sang i fetge de pollastre, fregit amb ceba, que a mi no m'agradava gens. Però m'ho havia de menjar. Era una nena bastant inapetent. I quan la mare de tant en tant feia brou, el que posava de proteïnes eren els budells dels pollastres o de les gallines. Això m'agradava més.

—**I de primer?**

—Moltes lleties. I una cosa que no suportava, que eren les guixes. Ens les portava l'oncle Joan, quan venia. Portava una cistella de menjar, amb pa i llegums. Quan es coïen, cucs com unes mosquetes petites suraven a l'aigua, com passa amb llegums, pastes i arròs si fa temps que les tens al rebost, i la mare deia: “amb la cullera traieu-les”, però a mi em feia un fàstic horrorós. Abans no hi havia els tractaments d'ara i aquestes mosquetes eren més freqüents.

—**Vàreu començar a treballar a la ràdio abans de fer-vos actriu. La veu us ha fet actriu?**

—La veu pot haver estat un factor. Perquè tinc una veu clara, potent quan cal, i a més intento pronunciar molt clar. M'he acostumat a un volum o mitjos volums que arribessin al públic. Jo surto a l'escenari i tinc prou potència perquè la meua veu arribi a l'espectador, a l'últim de la fila, que és el que ens recomanaven a l'Institut del Teatre. Però hi ha fragments que no es poden fer cridant, perquè són íntims, i aquests fragments, dits a mitja veu, s'han de vocalitzar i projectar prou perquè el públic els senti i els entengui. Una persona que vocalitza l'entens gairebé sempre.

—**Però a la ràdio ja devien descobrir que, a més de vocalitzar, la vostra veu devia ser agradable de sentir.**

—Segurament. Ho diuen que resulta agradable. No és agressiva. Sempre dic en broma que si tingués la veu de les persones que parlen amb uns aguts forts, em suïcidaria, perquè les veus agressives em fereixen, em molesten, sense que això indiqui que les persones que tenen aquestes veus siguin agressives.

—**Tampoc no heu volgut mostrar agressivitat contra ningú, al llibre.**

—No. No sóc gens rancuniosa. Em distancio en tot cas de les persones que no m'agraden.

—**En contrast amb les penúries de la infantesa, us podeu considerar una privilegiada, després d'una carrera tan notable?**

—Sí. Sóc una dona que he tingut molta sort. He donat tant com he pogut però sempre he rebut més del que he donat. I ara diré una cosa que és molt meua, que no m'agraden gaire les individualitats, però m'agrada

molt la gent. Em trobo insegura —ara potser ja no tant, perquè passo de les coses— davant d'alguns escriptors, músics, alguns bons actors, de gent important de les lletres i de les arts del país. Però, en canvi, no m'he sentit mai així davant d'un grup de gent anònima. Davant de segons quines elits em trobo incòmoda. Segons quines, no totes. Potser perquè, clar, aquells records dels 12, 13 anys, en un barri, el rovell d'ou de l'Eixample, on vivia la gent més adinerada i culta de Barcelona, em sentia molt poca cosa ficada allà al mig. I, en canvi, al poble, quan hi anava per una festa major, per exemple, m'hi trobava bé. Potser era una acompanyada, en el fons.

—**Molts actors han patit l'angoixa de no saber si l'endemà tindran feina. Heu passat aquests moments gaire sovint?**

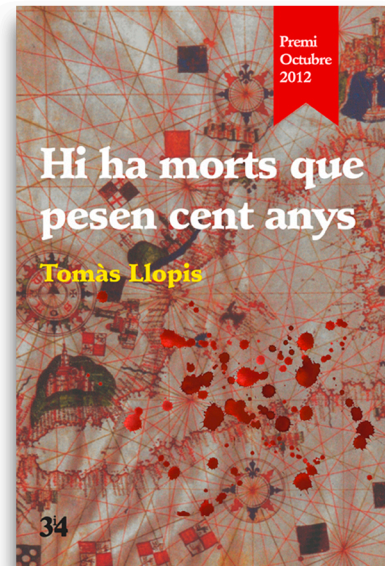
—Sí. Quan eren temporades curtes, d'un mes o dos, sense treballar, vaig anar portant-ho relativament bé, perquè sempre procurava tenir un racó estalviat. Però una vegada va ser molt

angoixós, perquè em va passar durant un any llarg, vivint separada amb els quatre fills. Em va ajudar el pare, fins on va poder, i vaig acabar d'auxiliar d'infermera, a la Clínica Victòria, del passeig de Maragall, ja desapareguda. Canviant llençols i orinals. I a més, a la tarda relligava llibres. N'havia après a la Massana. Amb les dues coses em vaig anar defensant. Als joves sempre els dic que no esperin que la feina vingui sola, han de sortir al carrer i buscar-la, i fer el que sigui, de cambrer o fregant escales. Que sempre has de poder pagar el lloguer i el menjar. I després defenso molt que no t'has de deixar aclaparar mai del tot per unes circumstàncies dures. Les coses poden millorar. Sempre hi ha un moment que aquella mala sort es trenca i cal resistir perquè arribi aquest moment.

—**No dieu en el llibre quin futur voleu per al nostre país.**

—La independència. Curt i clar.

Lluís Bonada

Premis Octubre 2012

Ja a la teua llibreria

Pots seguir-nos a
[Facebook](#) i [Twitter](#)

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com

Edicions Tres i Quatre / València

34